

Квалификация в конкретна стопанска област
за сектор стоки втора употреба
„специалист по употребявани електроуреди“

Насоки за прилагане и финансиране
на квалификационната концепция в България

Елеонора Гецова, Красимира Генева, Антон Андонов

Контакти в България:

Антон Андонов
Център за трансфер на технологии
в НИС при СУ „Св. Климент Охридски“
бул. „Джеймс Баучер“ № 1, ФХФ, ет.8
България, София 1164
тел: +359 878 545 535
andonov.anton@gmail.com
<http://tto.bg>

Координатор на проекта:

Heike Arold – INBA nachhaltige
Berufsbildung und Arbeit
Tel.: +49 (0) 4331 148791
arold@inba-sh.de
www.inba-sh.de
Ralf Kaufmann – nordprojekte
Kaufmann&Partner
Tel.: +49 (0) 4331 – 7707711
kaufmann@nordprojekte.de
www.nordprojekte.de
www.nordprojekte.de

Този продукт по проект на Erasmus+ е изготвен с финансовата подкрепа на Европейската комисия

Съдържание

1. Въведение	3
2. Описание на системата за професионално образование и обучение в България	3
2.1. Степени на професионална квалификация.....	4
2.2. Програми за професионална квалификация.....	5
2.3. Програми за лица, навършили 16 години	5
2.4. Управление на системата на професионалното образование и обучение	6
3. Предложение за прилагане на квалификационната концепция в България	6
4. Предложение за финансиране на квалификационната концепция в България	7
5. Перспективи	8

1. Въведение

Националната квалификационна концепция за специалист по употребявани електроуреди в сектор „втора употреба“ е разработена от българския партньор по проекта “QualiProSHElectro” на програма Erasmus+ - Центъра за трансфер на технологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ под ръководството на “nordprojekte Kaufmann&Partner” и “INBA – Institut nachhaltige Berufsbildung und Arbeit”. В основата на тази национална концепция е европейската концепция за квалификация в конкретна стопанска област за сектор стоки втора употреба „специалист по употребявани електроуреди“, която беше разработена по проекта на Erasmus+ - “QualiProSHElectro” – заедно със съответния квалификационен профил и стандарти за качество, разработени по два предходни проекта на програма Leonardo da Vinci - “QualiProSecondHand” и “QualiProSHII”. Учебното съдържание и цели, както и компетенциите и уменията, които се развиват в контекста на тази квалификация, бяха идентифицирани в рамките на предишни проекти чрез подробен анализ на работните процеси, извършен от Института по технологии и образование на университета в Бремен, под ръководството на г-жа Хайке Аролд. Съдържанието и структурата са адаптирани в съответствие с националната рамка на българската система за образование и професионално обучение, с условията на пазара на труда и с потребностите на целевата група в България.

Настоящият документ съдържа насоки за прилагане и възможности за финансиране на квалификационната концепция в България, съобразно с националното законодателство в областта на професионалното образование и обучение.

2. Описание на системата за професионално образование и обучение в България

Системата за професионално образование и обучение (ПОО) в България е регламентирана от Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО), обнародван през 1999 г., последно изменен и допълнен през октомври 2015 г.

Законът регламентира организацията, институциите, управлението и финансирането на системата на професионалното образование и обучение

Според този закон структурата на Системата на професионалното образование и обучение включва:

1. професионално ориентиране, професионално обучение и професионално образование;
2. валидиране на професионални знания, умения и компетентности.

Професионалното обучение осигурява придобиването на квалификация по професия или по част от професия, както и усъвършенстването ѝ. При условия, определени с този закон, със Закона за народната просвета и Закона за степента на образование, общообразователния минимум и учебния план, то осигурява и завършването на основно образование или на класове от средното образование. Професионалното обучение включва:

1. начално професионално обучение - придобиване на първоначална квалификация по професия или по част от професия;

2. непрекъснато професионално обучение - усъвършенстване на придобитата квалификация по професия или по част от професия.

Професионалното обучение може да се осъществява и по пътя на обучение чрез работа (дуална система на обучение). Обучението чрез работа (дуална система на обучение) е форма на партньорство между професионално училище, професионална гимназия, професионален колеж или център за професионално обучение и един или няколко работодатели, която включва:

1. практическо обучение в реална работна среда, и
2. обучение в професионално училище, професионална гимназия, професионален колеж или център за професионално обучение.

Професионалното ориентиране, професионалното обучение, професионалното образование и валидирането на професионални знания, умения и компетентности се осъществяват по професии и специалности, включени в Списъка на професиите за професионално образование и обучение. Този списък се утвърждава от министъра на образованието и науката след съгласуване с министъра на труда и социалната политика, както и със съответните отраслови министри и с представителните организации на работодателите и на работниците и служителите на национално равнище.

Структурните елементи на списъка са професии и специалности. Професиите и специалностите се класифицират в професионални направления и по степен на професионална квалификация.

2.1. Степени на професионална квалификация

Степените на професионална квалификация, придобивани по този закон, са първа, втора, трета и четвърта. За съответните степени на професионална квалификация се изисква:

- за първа степен - придобити професионални знания, умения и компетентности за упражняване на професии, включващи рутинни дейности, извършвани при неизменящи се условия;
- за втора степен - придобити професионални знания, умения и компетентности за упражняване на професии, включващи дейности с комплексен характер, извършвани при изменящи се условия;
- за трета степен - придобити професионални знания, умения и компетентности за упражняване на професии, включващи дейности с комплексен характер, извършвани при изменящи се условия, както и поемане на отговорности за работата на други лица;
- за четвърта степен - придобити професионални знания, умения и компетентности за упражняване на професии, включващи широк кръг дейности с комплексен характер, извършвани при изменящи се условия, както и поемане на управленски отговорности за работата на други лица и за разпределяне на ресурси.

Право за осъществяване на обучение за придобиване на професионална квалификация имат професионални училища, професионални гимназии, професионални колежи, училища по изкуствата и центрове за професионално обучение.

Обучение за придобиване на професионална квалификация могат да осъществяват министерства, общини, висши училища, университетски и многопрофилни болници, организации на работодатели, организации на работници и служители и отделни работодатели.

2.2. Програми за професионална квалификация

Придобиването на професионална квалификация в системата на професионалното образование и обучение се регламентира с рамкови програми, утвърдени от министъра на образованието и науката. Програмите са следните:

1. програми А за начално професионално обучение с придобиване на първа степен на професионална квалификация;
2. програми Б за начално професионално обучение с придобиване на втора степен на професионална квалификация;
3. програми В за професионално образование с придобиване на втора или трета степен на професионална квалификация;
4. програми Г за професионално обучение с придобиване на четвърта степен на професионална квалификация;
5. програми Д за начално професионално обучение с придобиване на квалификация по част от професия;
6. програми Е за продължаващо професионално обучение за актуализиране или разширяване на придобитата професионална квалификация, както и за придобиване на първа, втора и трета степен на професионална квалификация след придобитата квалификация съответно по част от професия, първа или втора степен на професионална квалификация.

2.3. Програми за лица, навършили 16 години

Програмите, по които могат да се обучават лица, навършили 16 г., са следните:

1. програми А:
  - а) с продължителност до 1 г. за лица със завършен най-малко начален етап на основното образование или успешно завършен курс за ограмотяване
  - б) за лица със специални образователни потребности
2. програми Б с продължителност 1 г. за лица със завършен клас от средното образование или със завършено средно образование;
3. програми В с продължителност 4 г. за лица със завършено основно образование;
4. програми Г с продължителност до 2 г. за лица със завършено средно образование;
5. програми Д с продължителност, определена с конкретната документация за професионално обучение;
6. програми Е с продължителност, определена с конкретната документация за професионално обучение.

Центровете за професионално обучение осъществяват професионално обучение на лица, навършили 16 години.

2.4. Управление на системата на професионалното образование и обучение

2.4.1. Национална агенция за професионално образование и обучение (НАПОО)

Националната агенция за професионално образование и обучение разработва и предлага на министъра на образованието и науката:

- а) списъка на професиите за професионално образование и обучение;
- б) държавните образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии
- в) въз основа на анализ на дейността на центрoвете за професионално обучение и центрoвете за информация и професионално ориентиране прави предложения за усъвършенстване на системата на професионалното образование и обучение

2.4.2. Министерството на образованието и науката утвърждава Списъка на професиите за професионално образование и обучение

3. Предложение за прилагане на квалификационната концепция в България

Съгласно нормативната уредба в страната, Центровете за професионално обучение сами разработват учебните планове и програми за обучение на лица над 16 години, за професиите и специалностите, за които са лицензирани да провеждат обучения, съобразявайки се с нормативните изисквания. ЦПО към „СиСтаКом“ ЕООД е лицензиран за провеждане на обучения по професията „Продавач-консултант“ и може в учебната програма и учебният план по професията в бъдеще да включи част от темите, методиката и материалите, разработени по проект „QUALI PRO SECOND HAND E“, като модул отнасящ се до спецификата на търговията със стоки втора употреба и в частност електроуреди втора употреба.

Разработената учебна програма, материали и методика могат да бъдат предложени за включване като теми и материали към обучението по професия „Продавач-консултант“ директно или чрез НАПОО и на други центрове за професионално обучение лицензирани за обучение по тази професия, които проявяват интерес да я включат в своите учебни програми и материали.

Като следваща стъпка би могло да се изготви предложение към НАПОО да включи нова специалност в СППОО към професията „Продавач-консултант“, която отразява специфичните особености на търговията на едро и дребно на стоки втора употреба. СППОО се актуализира ежегодно от НАПОО, по обявена процедура.

Обучение за придобиване на тази квалификация може да се извършва още от браншови камари и асоциации, както и да се прилага като вътрешно-фирмено обучение по отделни модули или като пълна квалификация.

Подходящо е професионалната квалификация да се предложи на вниманието на общините и техните регионални асоциации, които решават конкретни проблеми на пазара на труда по места и региони и имат специфични задачи в процеса на интеграция на малцинствени групи и мигранти.

Квалификацията в конкретна стопанска област за сектор стоки втора употреба „специалист по употребявани електроуреди“ е вид професионална квалификация, която може да бъде придобивана от начинаещи в сектора, както и да бъде използвана за повишаване на професионалното ниво на вече заети в сектора, а също така да се прилага и при смяна на професионалната дейност и придобиване на нови умения.

Квалификацията е особено подходяща за хора, които практикуват търговия със стоки втора употреба като семеен бизнес, както и за безработни и социално слаби.

Развитието на тази специфична за сектора квалификация може да варира от първоначално обучение до непрекъснато професионално обучение. Освен това естеството на конкретните бизнес-процеси и задачи правят квалификацията гъвкава по отношение на степента на специализация. Квалификацията предполага както възможност за справяне със задачи от по-общ характер, така и изпълнение на строго специализирани дейности, като например ремонт и демонтиране и изхвърляне на употребявани електрически уреди, които могат да бъдат задълбочени като допълнителна специализация в рамките на тази квалификация и съответно развити и допълнени.

Националната квалификационна концепция в България би могла да се реализира на три нива, които отговарят на първите три от четирите квалификационни степени, регламентирани от Закона за ПОО, а именно - начинаещ, напреднал и експерт.

Сертифицирането на професионалната квалификация следва да се извършва съобразно процедурите за издаване на сертификат за професионална квалификация по реда, определен от НАПОО, а когато обучението се предлага от браншови камари – може да се прилага специализиран сертификат на съответната браншова камара.

С оглед европейското измерение на квалификацията, е подходящо и издаването на сертификати за преминато обучение по един модул и/или по група модули.

4. Предложение за финансиране на квалификационната концепция в България

Съгласно Закона за ПОО в България, държавните и общинските училища и центрове за професионално обучение се финансират от:

- държавния бюджет;
- бюджетите на общините;
- спонсорства, дарения, завещания;
- собствени приходи;
- национални и международни програми;
- други източници

Средствата от държавния бюджет и от бюджетите на общините осигуряват финансирането на:

1. издръжката на професионалното образование и професионалното обучение в държавните и общинските училища;
2. административно-финансовото обслужване на държавните и общинските центрове за професионално обучение

Професионалните колежи и центрове за професионално обучение събират такси за обучение от физически и юридически лица.

Професионалното обучение, организирано в центрове за професионално обучение, се извършва с финансови средства, заплащани от физически и юридически лица съгласно сключени договори. Програмите за квалификация и преквалификация се финансират още със средства от работодателя и от европейските структурни фондове.

Освен изложените начини на финансиране, спецификата на предлаганата квалификационна концепция предполага още:

- самофинансиране на обучаемите;
- финансиране по програми за квалификация и преквалификация на Агенцията по заетостта /съгласувано с Министерство на труда и социалната политика/;
- финансиране от страна на бизнеса – професионални организации и браншови камари, както и отделни фирми, които целят повишаване на квалификацията на персонала;
- финансиране от местните и регионални власти и техните сдружения и асоциации (общини и асоциации на общини), които на местно и регионално ниво решават проблеми с безработицата, квалификацията и преквалификацията на работната сила, както и с интеграцията на малцинствени групи и мигранти.

5. Перспективи

Националната квалификационна концепция за специалист по употребявани електроуреди в сектор „втора употреба“ може да се превърне в основен документ, с чиято роля да бъде обоснована необходимостта от въвеждането на такава квалификация сред предлаганите от ЦПО специалности. Днес от особена важност е на пазара на труда да има квалифицирани кадри. Тясната специализация е още по-необходима в пазарните условия когато не е достатъчно само да знаеш, но и да познаваш тънкостите на професията. В тази връзка детайлното описание на новата специалност „Специалист по употребявани електроуреди в сектор „втора употреба““, направено в Националната квалификационна концепция е от определящо значение.

Тестването на разработените в рамките на проекта “QualiProSHElectro” по програма Erasmus+ обучителни модули в три различни възрастови групи доказва тяхната жизненост и полезност. Учебното съдържание и методите на преподаване се оказаха интересни както за току що завършили ученици, така и за хора около и над средна възраст.

Постигнатите в рамките на проекта резултати са силно обнадеждаващи. Те дават основание разработените обучителни модули да бъдат имплементирани в учебните планове за обучение на лица над 16 години в Центровете за професионално обучение.

Това може да стане по следните начини:

- чрез осъществяване на директен контакт от Центъра за трансфер на технологии (ЦТТ) към НИС на СУ „Св. Климент Охридски“(партньор по проекта) с ЦПО от страната;
- чрез осъществяване на директен контакт от ЦПО с ЦТТ към НИС на СУ „Св. Климент Охридски“(партньор по проекта);
- чрез предоставяне на разработените модули за обучение в сектор втора употреба като цяло;
- чрез популяризирането на резултатите сред организации и Асоциации, вносителите на употребявани електрически уреди;
- чрез популяризирането на резултатите сред организации, рециклиращи употребявани електрически уреди;
- чрез осъществяване на срещи с регионални Асоциации на общините в България;

- чрез предоставяне на информация за съдържанието на документа в медийното пространство;
- чрез социалните мрежи.

ЦТТ успя да осъществи такъв контакт с ЦПО „СиСтаКом“ ЕООД, София за провеждане на тестови обучения по професията „Продавач-консултант на електрически уреди втора употреба“. На база постигнатите добри резултати в рамките на учебния процес бе подписан Меморандум за трансфер на знания между двете страни. Същото може да се случи и с други ЦПО от страната. Това може да бъде осъществено чрез:

- организирането на работни срещи от ЦТТ за представяне на Националната квалификационна концепция и обучителните модули;
- участието на експерти от ЦТТ в организирани от ЦПО, НАПОО, МОН работни срещи.

Проактивното пазарно поведение на ЦТТ трябва да бъде следващата стъпка в процеса на представяне и прилагане на Националната квалификационна концепция.

Документът и разработените обучителни модули могат да бъдат предложени на Асоциации на общини в България. Те от своя страна могат да проучат необходимостта от реализирането на подобно обучение и да възложат провеждането му на местни ЦПО по целесъобразност.

ЦТТ ще направи предложение към НАПОО да включи нова специалност в Списък на професиите за професионално образование и обучение (СППОО) към професията „Продавач-консултант“.

Други канали за разпространение на Националната квалификационна концепция са социалните мрежи. Чрез профилите на ЦТТ във Facebook, Google, linkedin може да бъде осъществен контакт с други потенциални ползватели на продукта.

ЦТТ ще провежда активна информационна кампания за Националната квалификационна концепция за специалист по употребявани електроуреди в сектор „втора употреба“ в интернет, радио, телевизия, печатни медии, информационни брошури и дигитални. Това ще става при участие на експерти от ЦТТ в студия, в давани от тях интервюта или подготвени информационни материали.